HUMANITIES INSTITUTE
Nazlı Bayram, Ph.D.

Mayıs Sıkıntısı 1999

Nuri Bilge Ceylan

GENEL BAKIŞ

Mayıs Sıkıntısı, taşra üçlemesi olarak bilinen filmlerin ikincisidir. *Kasaba* (1997), *Mayıs Sıkıntısı* (1999), *Uzak* (2002) adlı filmlerden oluşan üçlemeye Ceylan'ın *Koza* (1995) adlı kısa filmini de eklemek mümkün. Bu dört filmin ortak karakterleri anne ve baba karakterleridir. Saffet *Koza* dışındaki üç filmde de yer alır ama *Uzak*'taki adı Yusuf'tur. *Mayıs Sıkıntısı*'ndaki olayların geçtiği mekanların çoğu *Kasaba* filmindekilerle ortaktır. Bu filmde de Ceylan annesini, babasını, yakın akrabalarını ve kasabadan tanıdığı insanları oyuncu olarak filme dahil etmiştir. Bu seçimi, hikayenin gerçeklikle ilişkisini, inandırıcılığını arttıran bir etmen olarak ilk üç filminde de karşımıza çıkar. Dördüncü film olan Uzak ise ağırlıklı olarak daha profesyonel oyuncular ve ekiple çalışılmış olması, İstanbul'da geçen bir hikayeyi anlatmasıyla diğerlerinden farklılaşır. Taşra, doğa, aile, kente göç gibi temalar her üç uzun metrajlı filmde de ana çerçeveyi oluşturur.

SİNEMASAL ANLATIM

Mayıs Sıkıntısı, uzun sessizlikleri, doğayı ve insanı, özellikle insan yüzünü kullanma biçimi, ritim, zaman duygusu açısından üçlemenin ilk filmindeki biçemi sürdürür. Ceylan, doğa ve insan ilişkisini çerçeve içinde yarattığı karşıtlıklar, doğanın karakterlerin ruh hallerine eşlik etmesi ve bir karakter olarak varlığını her an hissettirmesi gibi yollarla kurar. Doğa hem görüntünün hem sesin hem de hikaye kurgusunun önemli bir parçasıdır.

KİŞİLER

Emin	Yetmişli yaşlarda. Muzaffer'in babası.
Saffet	Yirmili yaşlarda. Muzaffer'in kuzeni.
Muzaffer	Kırklı yaşlarda. Film yönetmeni.
Ali	Sekiz, dokuz yaşlarında. Muzaffer'in yeğeni.
Fatma	Yetmişli yaşlarda. Muzaffer'in annesi.

FİLMİN ÖYKÜSÜ

Mayıs Sıkıntısı, *Kasaba*'nın yapım öyküsünü ve yine o filmden tanıdığımız Emin'in arazisiyle ilgili sorununu, Saffet'in İstanbul'a gitme hayalini, Muzaffer'in çevresindeki insanlarla olan iletişimini, Ali'nin müzikli saate kavuşmak için gösterdiği çabayı anlatır. Muzaffer önce mekan bakmaya ve anne babasının dışında filmde oynayacak kişileri belirlemeye gelir. Devlet, Emin Bey'in arazisini istimlak edecektir. Emin ise buna karşı durmak için sürekli tapu kadastro memurlarını bekler. İstanbul'a dönen Muzaffer daha sonra ekipmanı ve yardımcısıyla birlikte döner. İstanbul'da ona iş bulacağı sözü vererek akrabası Saffet'i de ikna etmiştir. Saffet fabrikadaki işinden ayrılmış hem oyuncu olarak hem de çekimlere yardım etmek üzere ekibe katılır. Ali, Fatma Hanım'ın verdiği yumurtayı kırmadan kırk gün taşırsa babasından müzikli saat isteme hakkı olacaktır. Yumurta kırılır ama o başka bir tane bulup yerine koyar. Film çekimleri başlar. Bütün ekip Çanakkale'ye mekan bakmak için gittikleri sırada memurlar gelmiş kesilecek ağaçları işaretlemişlerdir. Emin çok üzülür ama mücadeleden vaz geçmeyecektir.

OLAY DİZİSİ

Sınav sonucu. Saffet kasabada bir dükkanın önünde sigara içerken postacıyı görür. Yanına koşar. Elinde bir zarfla bir kıraathanenin kaldırıma konmuş masalarından birine oturur. Çay söyler. Üniversite sınav sonucunu bildiren zarfı gergin ve kaygılı bir ifadeyle açıp içindeki kağıdı okur. Sanki daha önce görmemiş gibi etrafa, hızla geçen motosikletlilere, konuşan iki yaşlı kadına bakmaya başlar.

Muzaffer'in gelişi. Emin Bey ayaklarını sandalyenin arkalığına uzatmış televizyonda haberleri seyretmektedir. Bahçe kapısının sesini duyar. Pencereden bakar, televizyonu kapatır, kapıyı açar. Gelen Muzaffer'dir. Elinde küçük bir kamera vardır. Birbirlerine hal hatır sorarlar. Emin, Muzaffer'in

gelişine şaşırmıştır. İkisi de yorgun görünmektedir. Emin tarlada çalıştığı için, Muzaffer de sıcak ve yolculuk nedeniyle yorulmuştur. Muzaffer'in annesi yanında küçük bir çocukla bahçe kapısından girer. Muzaffer ona sürpriz yapmak için kapıyı açar. Çocuk, Muzaffer'in dayısının oğlu Ali'dir. Anne, eline bir yumurta verip çocuğu gönderir. Muzaffer bir süre onun ardından bakar.

Ses kayıt cihazı. Muzaffer rüyasında odada ilkokul önlüğü ile oturan bir çocuk görür. Kuşların bağırışları duyulmaktadır. Uyanır, yataktan kalkarken kül tablasını düşürür. Annesi sese uyanır, Emin Beyi uyandırır. Onlar bacak ağrılarından, yorganın boyutlarından, bir toprak meselesinden konuşurlarken Muzaffer kalkar, gizlice, onların yattığı odanın eşiğine kameraya bağladığı bir ses kayıt cihazı koyar. Babası, devletin istimlak etmeye çalıştığı arazisini vermeyeceğinden, bu işin peşini bırakmayacağından söz etmekte, annesi onu sakinleştirmeye çalışmaktadır. Baba odadan çıkarken cihazı fark eder ama ne olduğunu anlayamaz. Muzaffer yatağa girip uyuyormuş gibi davranır.

İhtilaflı arazi. Muzaffer ve babası Emin, birlikte istimlak edilecek araziye giderler. Emin Bey, ağaçların kesilmesinden endişe etmektedir. Muzaffer, devletin o araziyi bırakmayacağını söyler babasına. Emin Bey otları biçerken Muzaffer bahçedeki masada zımbalanıp birleştirilmiş bir kağıt destesine (filminin senaryosu) göz atmaktadır. Emin ağaçların çevresini temizleyerek, sulayıp ilaçlayarak çalışmaya devam ederken Muzaffer oturduğu yerden babasını seyreder. Nihayet kalkıp yardım etmek ister ama kalınca ağaç dallarını baltayla parçalamayı beceremez. Yine masaya oturup kağıtlara göz gezdirir. Kamerası masanın üzerindedir. Emin işini bitirince Muzaffer'in yanına oturur. Arsa hakkında konuşmaya başlarlar. Emin, devletin ormanlık arazi sayıp elinden almak istediği ağaçlara nasıl baktığını, mahkemede hangi kanun maddelerine dayanarak arazisini savunacağını anlatır. Muzaffer ise sürekli o yaşta bu kadar büyük araziyle uğraşmanın gereksizliğini ileri sürerek araziyi bırakmasını öğütler. Kendisinin de araziyle ilgilenmeye niyetli olmadığı ortadadır. Emin ona "Ben bu meseleye hayatımı koymuşum. Kolay kolay verir miyim burayı" diyerek karşılık verir.

Kameranın kırmızı ışığı. Saffet fabrikada çalışmaktadır. Muzaffer kamerası elinde Saffet'i görmeye gider. Öğlen tatilinde oturup konuşurlar. Saffet lisedeki bütün arkadaşlarının üniversiteyi kazanıp kasabadan gittiğini söyler. Saffet kameranın kırmızı ışığının yandığını fark edip Muzaffer'e söyler. Muzaffer geçiştirir. Konuşmalarını kaydedeceğini söylememiştir. Muzaffer, filmi çekmeye başlarlarsa Saffet'in fabrikayı bırakıp bırakmayacağını sorar. Saffet gönüllüdür, bırakacağını söyler, Muzaffer'den kendisine İstanbul'da iş bulmasını ister.

Televizyonda yerli film. Emin ve eşi televizyonda bir yerli film seyretmektedirler. Emin koltukta uyumuştur. Muzaffer gelir. Annesi onu oturdukları odaya davet eder. Muzaffer kitap okuyacağını söyleyerek odasına gider.

Kara tahta. İlkokulda öğretmen öğrencilerle ders yapmakta, Muzaffer sınıfın arkadaki sıralarından birine oturmuş kamerasıyla dersi ve öğrencileri kaydetmektedir.

Kaplumbağa. Muzaffer bir çocuk bahçesinde salıncağa oturur. O sırada Ali okuldan çıkmıştır. Muzaffer onu yanına çağırır. Hiç kaplumbağa görüp görmediğini sorar. Ali, kaplumbağa görmüştür ama kaplumbağa yuvası görmemiştir. Birlikte kaplumbağa yuvası aramaya giderler. Yolda bir kaplumbağaya rastlarlar. Muzaffer hayvanı alıp otların arasına koyar, kamerayı da onun önüne yerleştirir, Ali'yi yanına çağırır. Çocuğa farklı duyguları yüz ifadesiyle yansıtması için emir verir ve Ali'nin yüzündeki gülme, somurtma, üzülme, ağlama ifadelerini kaydeder. Muzaffer ona yumurtayı cebinde taşımasının nedenini sorar. Eğer kırk gün boyunca yumurtayı kırmadan cebinde taşırsa Muzaffer'in annesi Ali'nin babasıyla, konuşacak, Ali'ye müzikli saat almasını söyleyecektir. Muzaffer, yumurtanın kırılmaması için çeşitli yollar önerir. Ali hiçbirini kabul etmez çünkü bu yollar "hileli"dir. Bir süre sonra uzandıkları otların üzerinde uyuyakalırlar. Kaplumbağa onlardan uzaklaşır. Yağmur başlar. Uyanırlar. Koşarak eve dönerler.

Pire Dayı'nın yalnızlığı. Muzaffer'le Saffet köyde Pire Dayı dedikleri yaşlı bir adamın evine gelirler. Adam, gençliğinde düğünlerde, bayramlarda taklitler yapıp oyun oynayan biridir. Muzaffer, adama filminde oynayıp oynamayacağını sorar. Para da verecektir. Adam parayı önemsemez. Karısının yakın zaman önce öldüğünü söyler. Saffet deneme çekimi yapmak için arabada kamerayı ararken yaşlı adam karısının ölümünden sonra yalnız kaldığından söz eder. Muzaffer Saffet'e odaklanmıştır. Adamı dinlemez. Saffet senaryoda diyaloğu okur, adam tekrarlar, Muzaffer nasıl oynaması gerektiğini tarif eder. Adamın oyunundan pek memnun kalmaz. Bahçenin koyunların bulunduğu çitle çevrili bölümüne gider. O sırada yaşlı adam Saffet'e karısının ölümünden söz etmeye başlar. Saffet ilgilenmez.

Eski aile videoları. Muzaffer evde anne ve babasını filminde oynamaları için ikna etmeye çalışmaktadır. Annesi kesinlikle istememektedir. Muzaffer kamerayı televizyona bağlayarak eskiden çektiği aile videolarını onlara izlettirir. Babası uyuyakalır.

İstanbul'a dönüş. Sabah Muzaffer İstanbul'a döner. Anne ve babası onu yolcu ederken itiraz etmelerine rağmen Muzaffer filmde onların oynamasını istediğini tekrarlar.

Saatçi. Sabah Ali okula giderken saatçinin vitrinindeki kol saatlerine bakar. İçeri girip müzikli saat sorar, müziğini dinletmesini ister satıcıdan.

Ekmek parası. Saffet kasabada bilardo masaları, atari oyunları olan bir kahveye gider. Orada zaman geçirip akşam eve döner. Annesi o gelecek diye sofrayı kaldırmamıştır. Saffet yer sofrasına oturup yemeğini yerken fabrikadaki işinden ayrıldığı için annesi ona çıkışır. Saffet sinirlenip sofradan kalkar. Annesi odadaki diğer kadınlara yakınır: "Ekmek parası kazanmayı oyun sanıyor bunlar". Babası gelir, Saffet'e hesap sorar. Saffet Muzaffer'den, filmden bahseder, Muzaffer'in ona İstanbul'da iş bulma sözü verdiğini söyler.

Arazi. Emin kasabada telaşla yürümektedir. Kadastro memurlarının kasabaya geldiğini duymuş, onları araziye gitmelerinden önce yakalamaya çalışmaktadır. Bayram yerine gider. Öğrenciler törendedir, aileler onları izlemektedir. Memurları orada bulamaz. Taksi durağında sürücüye sorar. O da bilmemektedir. Pazar yerine gider. Terziye sorar. Terzi Kamil onu çay içmeye davet eder. Arazi hakkında konuşurlar. Terzinin de arazisi vardır ama o uğraşmaktan bıkmıştır. Emin bisikletiyle hızla arazisine gider. Ağaçlarına bakar, aralarında dolaşır. Bekler.

Ali'nin intikamı. Ali okuldan eve dönerken bir kadın onu durdurup domates dolu bir sepet verir, ilerideki evlerden birine götürmesini ister. Ali sepeti almak istemez ama kadın ısrarcıdır. Ali sepeti zorlukla taşıyarak tepeye kadar çıkar ama cebindeki yumurta kırılmıştır. Sepete tekme atar, domatesler yuvarlanıp dağılır. Bir kümesten yumurta çalıp cebine koyar. Halasına gelir ama hala evde yoktur. Emin daktiloda bir şey yazmaktadır. Emin'e halasını sorar. O da nerede olduğunu bilmemektedir. Ali oturup beklemeye başlar. Duvarda asılı aile fotoğraflarına, üzerinde Emin'in adının yazılı olduğu İngilizce sertifikaya bakar. Çerçevelerden birine iliştirilmiş, Emin'le eşi Fatma'nın gençlik fotoğrafını alıp incelemeye başlar. Ali oturduğu yerde ayaklarını salladıkça Emin onu uyarır, ses çıkarmamasını söyler. Ali beklemekten sıkılır, fotoğrafı da yanına alıp evden çıkar. Fotoğrafı bir duvardaki yarıktan içeri iter. Emin çalışmayı sürdürmektedir. Muzaffer, çekim araç, gereçleriyle ve Sadık'la birlikte gelir. Ekipmanları eve taşırlar.

Bebek. Muzaffer, Sadık'ı çekimde kullanacakları amcasının evini göstermeye götürür. Eve girerler. Tavana asılı beşikte bir bebek vardır. Bebek onları görünce ağlamaya başlar.

Yolda. Muzaffer, anne ve babasını da yanına alarak Sadık'la birlikte Çanakkale'ye, filmi için mekan bakmaya gider. Yolculukları sırasında deniz kıyısında bir çay bahçesinde çay içerler, Türk askerinin yaralı bir Anzak askerini kollarında taşımasını tasvir eden anıtı ziyaret ederler. Emin,, anıtla çok ilgilenir, heykelin kaidesindeki yazıları okur. Köy yollarından geçerken Conkbayır'ındaki Atatürk heykelinde dururlar. Diğerleri arabada beklerken Emin koşarak gider kaidenin üzerindeki yazılara bakar döner. Kumsala giderler. Muzaffer kamerasıyla kaleyi çekerken diğerleri kumlara oturup denizi seyreder.

Ağaç. Mısır tarlasının yanındaki ağaçlık alanda Emin bir ağacın altına oturmuştur. Birisi ona filmde söyleyeceği sözleri okur, Emin oynamaya çalışarak tekrarlar. Muzaffer kamerayı kullanmakta, babasının oyununu kaydetmektedir. Bu kez, el kamerası değil daha büyük bir film kamerası vardır elinde. Emin'in diyalogları tekrarladığı bu sahne Kasaba filminde gördüğümüz, ailenin bir arada olduğu ağaçlıktaki gece sahnesidir. Genel çekime geçildiğinde Ali'nin ışık yansıtıcıyla Emin'in sağında ayakta durduğunu, portatif sandalyede oturan Muzaffer'in annesinin ışık dalgalanmaları yaratacak bir kağıt salkımını salladığını, Saffet'in diyalogları okuduğunu, Sadık'ın kamera yanında Muzaffer'e yardım ettiğini görürüz. Muzaffer, Emin'in kameraya bakması ya da istediği gibi oynayamaması yüzünden çekimi birkaç defa durdurur. Çekime yeniden başladıkları zaman Emin ağaçtaki işareti fark eder, rolünü unutup heyecanla ayağa kalkar. Işığı ağaca yönlendirdiklerinde tapu kadastro memurlarının bıraktığı işareti görürler. Gidip işaretlenmiş diğer ağaçlara bakar. Sinirlenmiştir. Muzaffer ve annesi onu yatıştırmaya çalışır ama Emin dinlemez, ardından seslenmelerine aldırmadan kasabaya doğru yürümeye başlar.

Gece. Muzaffer, Sadık ve Saffet ile köy kahvesinde sıkıntılı bir halde oturur. Gece eve döner. Emin de uyumamış, oturmuş düşünmektedir. Herkes uyuduktan sonra Muzaffer'in odasına gider, uyuyan oğlunu izler. O sırada gök gürlemeye başlar.

Daktilo. Emin herkesten önce uyanmış, bahçede yola bakmaktadır. Muzaffer yanına gider. Emin, Sadık'ın daktiloyu onarıp onaramayacağını sorar. Muzaffer hallederiz diyerek onu rahatlatır. Muzaffer'in dikkati dağların üzerine çöken sistedir. Yağmur yağıp yağmayacağını sorar babasına.

Müzikli çakmak. Çekime yeniden başlarlar. Emin rolüne alışmıştır. Muzaffer babasının oyunculuğundan memnundur. Çekim devam ederken Ali ile Muzaffer'in annesi bir başka ağacın altında oturmuş onları izlemektedir. Kadın, Ali'ye yumurtayı sorar. Kırmadan taşıdığını öğrenince müzikli saati hak ettiğini söyler. Ama Ali saatten vaz geçmiş, Sadık'ın çakmağı gibi, çakısı ve ışığı da olan müzikli bir çakmak istemektedir.

Saffet'in hayal kırıklığı. Anne ile Ali bir ağacın altında uyumakta, Muzaffer, Sadık ve Saffet üzerine film malzemelerini koydukları bir masanın çevresinde oturmuş, havanın aydınlanmasını bekleyip sigara içmektedirler. Saffet ham filmin kutusunun fiyatını sorar. Kutunun fiyatını fabrikada çalışırken aldığı ücretle kıyaslar. Muzaffer, iş bulacağına söz verdiği halde Saffet'e kasabada kalmasının daha doğru olacağını, İstanbul'da yaşamanın da geçinmenin de zorluklarını anlatır. Sadık onu destekler. Saffet'in canı sıkılır. Kasabada kalmak istememektedir. Üstelik Muzaffer'e güvenip işten ayrılmıştır.

Dönüş. Hava ağarırken işe koyulurlar. Ali de uyanmıştır. Sadık müzikli ve bıçaklı çakmağını ona verir. Ali çakmağı açınca çalan müzik sesi yüzünden Fatma Hanım uyanır. Emin de biraz sonra yanlarına gelir. Bütün gece uyumamış, kanun maddelerini düşünüp ne yapacağına karar vermiştir. Karısına kararlı bir şekilde "Bu işin peşini bırakmayacağım" der. Az ileride film çekimi ile uğraşan ekip işini bitirir. Dönüş için toparlanırlarken Sadık, Saffet'e kamerayı taşıtmak ister. Saffet bu kez oralı olmaz. Emin onlarla dönmek istemez, orada kalır. Muzaffer babasına uyku tulumunu bırakır. Ekip, Muzaffer'in arabasına binip yola çıkar.

Emin, ağaçların ortasındaki alanda yaktıkları ateşi söndürür. Sağa sola dağılmış çöpleri toplar. Yerde Ali'nin yumurtasını bulur, cebine koyar. Bir ağacın altına oturup elma yerken uykuya dalar.

TEMALAR

Doğa. Film, baştan sona olaylar, karakterler ya da mekan üzerinden doğa temasıyla ilişkilidir. Görüntü düzenlemesi de sık sık doğayı çerçevedeki en önemli öğe olarak vurgular. Emin Bey, yıllar önce arazisine ektiği ağaçlar devlet tarafından kesilip arazinin bir bölümü istimlak edileceği haberini almıştır. Bu konu, film boyunca sürekli gündeme gelir. Emin Bey, arazinin küçülmesinden çok ağaçlara verdiği emekten, bir ağacın büyümesi için geçen uzun zamandan söz eder. Memurlar geldiğinde orada olup onları engellemeyi planlamaktadır. Bir yandan da kanun maddelerini araştırıp dava açmayı düşünmektedir. Onlar Çanakkale'ye gittikleri sırada gelen memurlar kesilecek ağaçları çoktan işaretlemiştir. Bu, Emin Bey için büyük bir hayal kırıklığı olur ama mücadeleden vaz geçmemekte kararlıdır.

Muzaffer ise, babasının hassasiyetini anlamak bir yana, yaşlandığı için artık bu kadar büyük araziyle ilgilenemeyeceğini söyleyerek uğraşmaktan vazgeçirmeye çalışır. Konu açıldığı zaman söz edilen ağaçlar ve araziyle hiçbir bağı yokmuş gibi umursamaz bir tavır alır. Aslında onun için doğa, filminin mekanlarını, doğal ışığı, güzel görüntüyü verdiği sürece anlamlıdır.

Sıkıntı. Film karakterlerinin her birinin uğraştığı, o sırada hayatının odağına aldığı bir sorunu vardır. Muzaffer, küçük bir bütçeyle, olabildiğince az para harcayarak filmini yapmaya çalışmaktadır. Bu yüzden ailesini ve akrabalarını hem oyuncu hem de teknik ekip olarak kullanır. Bu şekilde film çekmek kolay değildir elbette. Sık sık aksaklıklar yaşanır. Emin Bey, arazisindeki ağaçlar kesilmesin diye uğraşmaktadır. Memurların gelişini kaçırmamak için elinden geleni yapar ama ağaçlarının işaretlenmesini engelleyemez. Saffet üniversite sınavını yine kazanamamıştır; kasabadan kurtulup İstanbul'a gitmeye çalışmaktadır. Bu yüzden Muzaffer'in teklifini kabul eder ve işinden ayrılır. İşi bıraktığı için annesinden azar işitir. Paraya ihtiyaçları vardır ve iş bulup para kazanmak kolay değildir. Ali, müzikli kol saatine kavuşmak için Fatma Hanım'ın verdiği yumurtayı kırk gün boyunca kırmadan cebinde taşımalıdır. Yumurta kırılsa da Ali kimseye söylemeden yerine yenisini koyar. Bireysel sıkıntılar gibi görünen bu dertler karakterler aracılığıyla taşra sıkıntısına, ortak bir derde bağlanır. Çünkü her bir karakter farklı bir kuşağın (Akbulut, 2005:106), taşrada çocuk, genç, yetişkin ve yaşlı olarak yaşanacak hayatın ve onun sıkıntılarının temsilleridir. Muzaffer'in sıkıntısı diğerlerine göre daha kentli bir sıkıntıymış gibi görünse de taşradaki ailesiyle bir film yapmanın zorluğunu yaşamaktadır ve bütçe nedeniyle başka bir seçeneği de yoktur.

Dürüstlük. Karakterlerin sıkıntıları, bu sıkıntılara buldukları çözümler onların bencil ve dürüst olmayan yanlarını da ortaya çıkarır. Muzaffer, Ali'nin, müzikli saate sahip olabilmek için kırk gün boyunca bir yumurtayı cebinde taşıması gerektiğini duyunca yumurtayı kaynatmasını önerir. Ali, bunun hileli bir davranış olacağını söyleyerek öneriyi geri çevirir. Ama daha sonra, kendisine zorla taşıtılan domates dolu ağır bir sepet yüzünden cebindeki yumurtayı kırınca dürüstlük rafa kalkar. Bir kümesten çaldığı yumurtayı kimseye belli etmeden kırılanın yerine koyar. Muzaffer, Saffet'i filminde hem oynatmak hem

de çekim sırasında ufak tefek işleri ona yaptırmayı planlamıştır. Onunla konuşmaya gittiği zaman “Benim bu film işi olursa fabrikadan ayrılabilecek misin?” diye sorar. Saffet, fabrikadaki işinden ayrılmaya gönüllüdür ama İstanbul’a gidip orada bir işe girmek istemektedir. Muzaffer’e kendisine bir iş bulup bulamayacağını sorar. Muzaffer “bakalım buluruz herhalde” diye geçiştirir ama Saffet üsteler. O zaman, “Olmazsa seni yanımıza alırız, seni idare edemeyecek miyiz ya” diyerek Saffet’e bir anlamda güvence verir. Muzaffer, Saffet’in, ailesinin geçimine katkıda bulunması gerektiğini bilmezmiş gibi çekimlerin sonunda onu başından savar. Saffet’i kullanmış, yapamayacağı ya da yapmak istemediği bir şey için söz vermiş, sözünü tutmamıştır.

Emin Bey, arazi konusu açıldığı zaman hep ağaçlardan, ağaçlara verdiği emekten, onların büyümesinin ne kadar uzun zaman aldığından söz eder. Ancak, konuşmalarda geçen zaman dilimi önce 50 yıl sonra 20 yıl olarak ifade edilir. Bu da bize Emin Bey’in aslında arazideki sahipliğini kaybetmek istemediğini, hırsının mülkiyetten kaynaklandığını ve ağaçların dikilme zamanına ilişkin çelişkili tarihler ise Emin Bey’in aslında yıllar önce kamu arazisini sahiplendiği gerçeğini gösterir. Bu bir anlamda doğayı koruma ideali ardına saklanmış mülkiyet hırsıdır ve Emin Bey’i dürüstlükten uzaklaştırır.

KARAKTER ÇÖZÜMLEMESİ

Emin Bey Yetmişli yaşlardaki Emin Bey, yükseköğrenim görmüş, yurt dışında eğitimine devam ettikten sonra kasabaya dönüp çiftçiliği sürdürmüştür. İnatçı ve mülkiyetçi yanları arazisiyle ilgili anlaşmazlıkta ortaya çıkar.

Mülkiyetçi. Emin Bey’in sahiplendiği, ekip biçtiği ve ağaçlarına baktığı araziye devlet el koymak istemektedir. O da arazideki ağaçlara verdiği emeği gerekçe göstererek arazisini devletin eline bırakmamaya çalışmaktadır. Bu konu açıldığında devletin ağaçları keseceğinden, o ağaçları araziye kendisinin diktiğinden, bakıp büyüttüğünden söz eder. Korumaya çalıştığı şey doğaymış gibi görünse de ağaçların dikilme tarihindeki çelişki, Emin Bey’in devlet arazisini sahiplendiğini düşündürür. Memurlar gelip ağaçları işaretlediği zaman arazide değildir. İşaretleri görünce tepki gösterir ve kanun maddelerinden, elindeki tapudan söz ederek dava açacağını söyler.

İnatçı. Emin Bey arazisi için mücadele etmeye çalışmakta, devletin girişiminin haksız olduğunu iddia etmektedir. Eşi Fatma Hanım ve oğlu Muzaffer’in onu bu konuyla uğraşmaktan vazgeçirmeye çalışması işe yaramaz. İnatla haklılığını ispatlamak için kanunu araştırmaya devam eder.

Saffet Yirmili yaşlardaki Saffet, liseyi bitirmiş, birkaç kez üniversite sınavına girdiği halde kazanamamış, kasabadaki fabrikaya işçi olarak girmiştir. Bütün isteği ve hayali İstanbul’a gitmek, orada bir iş bulup çalışmaktır.

Umutsuz. Kasabadaki hayat Saffet’i tatmin etmez. Ne işinden ne hayatından memnundur. Film, Saffet’in sınav sonucunu aldığı sahneyle başlar. Zarfı açıp okuduktan sonra etrafını izlemeye başlar. Gördüğü sıkıcı, tek düze, cansız hayata kendi geleceğine bakıyormuş gibi bakar. Kasabadan kurtulmasını sağlayacak olan üniversite hayali de suya düşmüştür.

Muzaffer İstanbul’da ona iş bulabileceğini, hiç olmadı yanına alacağını söylediği zaman fabrikadaki işinden ayrılmıştır. “Abi İstanbul’da olsun da nasıl iş olursa olsun” diyerek Muzaffer’in sözüne inanır. Filmin çekimleri biterken Muzaffer, Saffet’e İstanbul’a gitmesinin iyi bir fikir olmadığından, orada yaşamanın zorluklarından söz etmeye başlar. Saffet, bozulur. Kasabadan kurtulmak için bel bağladığı Muzaffer de onu yarı yolda bırakmaktadır. Umudu bir kez daha tükenir.

Kırgın. Muzaffer’in, Saffet’e yardımcı olmaya gönülsüzlüğü ortaya çıkınca Saffet de film araç gereçlerini taşımayı reddeder. Bu davranış, kandırılmasına, İstanbul’a gitme hayalinin yok olmasına gösterdiği bir tepkidir.

Muzaffer Kırklı yaşlardaki Muzaffer, küçük bir bütçeyle film çekmek için kasabaya, ailesinin yanına gelir. Onlara hem oyunculuk hem de çekimlerde kamera arkasındaki ekibin işlerini yaptırmaktadır. Bütün meselesi filmini çekmektir. İnsanlarla ilişkilerinde bencilce davrandığını, kayıtsız, çıkarcı olduğunu görürüz.

Bencil. Muzaffer, ona İstanbul’da iş bulacağını söyleyerek Saffet’in fabrikadaki işinden ayrılmasına neden olur. Çekimlerini bitirdiğinde ise Saffet’i İstanbul’a gitme düşüncesinden vazgeçirmeye çalışır. Muzaffer, Saffet için uğraşmak ya da ona iş vermek istememektedir. Oysa Saffet çalışmak zorundadır. Muzaffer onun koşullarını, ihtiyaçlarını umursamaz. Saffet’le işi bittiğinde onu başından atar.

Çıkarcı. Pire Dayı lakabıyla tanınan yaşlı bir adamı filminde oyuncu olarak kullanmak isteyen Muzaffer, Saffet ve Sadık'la birlikte adamla görüşmeye gider. Yaşlı adamın karısı ölmüş, kendisi de hastadır. Muzaffer, bunları hiç umursamaz. Adamın derdini dinliyor gibi görünür, bir iki şey söyler ama asıl derdi onu filmde oynatıp oynatamayacağını anlamaktır. Pire Dayı ise sürekli yalnız kaldığından, karısının ölümünden söz etmektedir. Belli ki üzgündür, derdini paylaşmaya ihtiyacı vardır. Ama Muzaffer'in onun derdini dinleyecek bir duyarlılığı yoktur.

Saffet'e de benzer biçimde davranır. Onu fabrikada ziyaret edip işten ayrılıp ayrılmayacağını sorduğu sırada kamerası da yanındadır ve Saffet'i ona haber vermeden kaydetmektedir. Saffet kameranın kırmızı ışığının yandığını fark edip Muzaffer'e söyler. "Yanar o yansın boş ver" diyerek Saffet'i geçiştirir.

Muzaffer, Ali'yle birlikte kaplumbağanın yuvasına bakmaya gittiğinde amacı çocukla zaman geçirmek, babası uzakta olduğu için ona sevgi ve ilgi göstermek değil Ali'yi filminde oynatıp oynatamayacağını anlamaktır.

Kayıtsız. Muzaffer, babasıyla birlikte araziye gittiğinde Emin Bey otları biçerken Muzaffer bahçedeki masada filminin senaryosunu okumaktadır. Emin ağaçların çevresini temizleyerek, sulayıp ilaçlayarak çalışmaya devam ederken Muzaffer oturduğu yerden babasını seyreder. Nihayet, gönülsüz biçimde kalkıp yardım etmek ister ama kalınca ağaç dallarını baltayla parçalamayı beceremez. Yine masaya oturup kağıtlara göz gezdirir.

Emin Bey'in, haklı ya da haksız, araziyle ilgili bir derdi vardır ama Muzaffer bu derde kayıtsız kalır. Daha sonra arazi hakkında konuşurlarken Muzaffer'in araziyi, babasının emeğini, niyetini önemsemediğini anlarız. İleride, babası ölünce kasabaya dönüp o araziyle ilgilenmek gibi bir niyeti yoktur. Babasının arazisi onun için sadece filminde kullanacağı bir mekandır.

Ali Bir çocuk olarak Ali'nin masum zaafları, zaman zaman haince sayılabilecek davranışları onu elbette kötü biri yapmaz. Çocuk psikolojisini de yansıtan biçimde bazen dürüst, bazen üçkâğıtçı, bazen haindir.

Dürüst. Birlikte kaplumbağa yuvasına bakmaya gittikleri gün, yumurta meselesini öğrenen Muzaffer, kırk günün çok uzun olduğunu, yumurtayı pişirmesini, böylece yumurtayı kırmadan taşıdığını kanıtlayacağını söyler. Ali bunun dürüst değil "hileli" bir davranış olacağını söyleyerek kabul etmez.

Üçkağıtçı. Yumurta kırılınca bir kümesten başka bir tane çalıp yerine onu taşımaya başlar. Yumurtanın kırıldığını kimseye söylemez.

Hain. Ali okuldan eve dönerken bir kadın onu durdurup domates dolu bir sepet verir, ilerideki evlerden birine götürmesini ister. Ali sepeti almak istemez ama kadın ısrarcıdır. Ali sepeti zorlukla taşıyarak tepeye kadar çıkar ama cebindeki yumurta kırılmıştır. Yumurtanın kırılmasına öfkelenen Ali sepete tekme atar, domatesler yuvarlanıp dağılır.

Halası Fatma Hanım'ın evine geldiğinde hala evde değildir. Emin Bey onunla ilgilenmez. Daktilosuyla bir şeyler yazmaktadır. Ali oturup beklemeye başlar. Duvarda asılı aile fotoğraflarına, üzerinde Emin Bey'in adının yazılı olduğu İngilizce sertifikaya bakar. Çerçevelerden birine iliştirilmiş, Emin'le eşi Fatma'nın gençlik fotoğrafını alıp incelemeye başlar. Ali oturduğu yerde ayaklarını salladıkça Emin Bey onu uyarır, ses çıkarmamasını söyler. Ali hem Emin Bey'in onu azarlamasına sinirlenir hem de beklemekten sıkılır, fotoğrafı da yanına alıp evden çıkar. Fotoğrafı bir duvardaki yarıktan içeri iter.

Fatma Hanım Yetmişli yaşlardaki Fatma Hanım, Emin Bey'den farklı olarak uzlaşmacı ve sakin biridir.

Uzlaşmacı. Emin Bey arazi elinden alınacak, ağaçları kesilecek diye öfkelenip telaşlandıkça Fatma Hanım bir yandan onu yatıştırmaya bir yandan da karşı durmaktan vazgeçirmeye çalışır. Emin Bey'in davayı kazanabileceğinden umudu yoktur. Bunun yanı sıra yaşlandıklarının farkındadır ve artık toprakla uğraşacak hali kalmamıştır.

Sakin. Fatma Hanım diğer karakterlerle olan ilişkilerinde sakin bir tavır sergiler. Her şeyi olduğu gibi kabul eden bir hali vardır. Heyecanlı davranışları ya da duygu iniş çıkışları yoktur. Film çekimi sırasında Muzaffer onun eline üstünde kağıt şeritleri olan bir tahta parçası verip nasıl sallayacağını gösterdiği zaman Fatma Hanım ne kadar yorulmuş ve sıkılmış da olsa öfkelenmez. Sakince söyleneni yapmaya çalışır.

Saffet’in hayal kırıklığı.

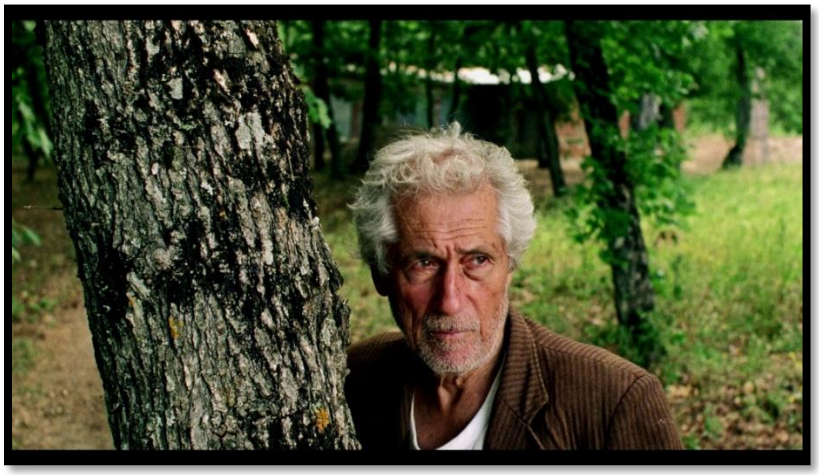

Emin Bey’in arazisini kaybetme kaygısı.

Ali’nin müzikli saat uğruna üstlendiği sorumluluk.

Muzaffer, Saffet'i umutlandırır.

Fatma Hanım da Emin Bey'in inadından yorulmuştur.

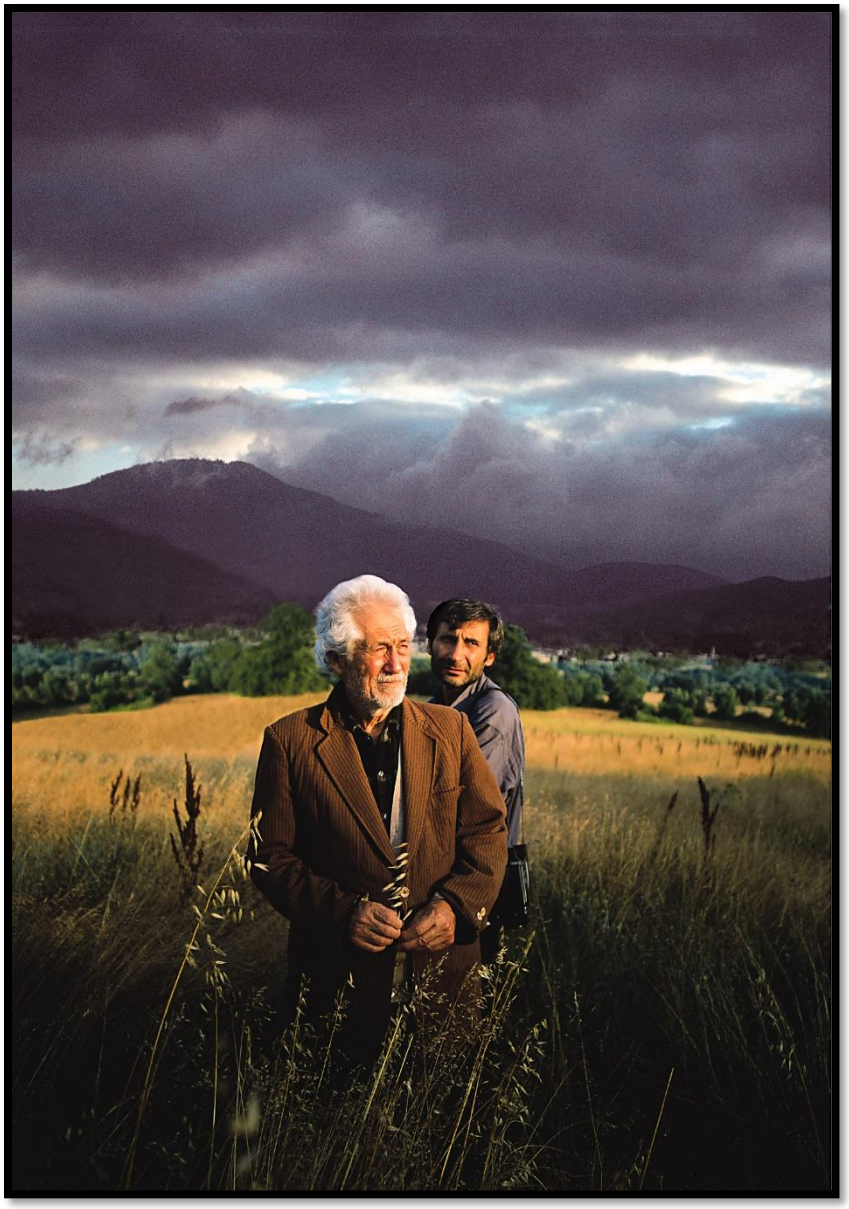

Baba ve oğul.

Kaynakça

Akbulut, H. (2005) Nuri Bilge Ceylan Sinemasını Okumak; Anlatı, Zaman, Mekan, İstanbul: Bağlam.